तथाऽऽश्रमाः । द्वैधमुत्पद्यते चैव युगे तस्मिन् श्रुतिस्मृतौ । द्विधा श्रुतिः स्मृतिश्चैव निश्चयो नाधिगम्यते । अनिश्चयावगमनाद्धर्मतत्त्वं न विद्यते । धर्मतत्त्वे ह्यविज्ञाते मतिभेदस्तु जायते । परस्परं विभिन्नास्ते दृष्टीनां विभ्रमेण तु । अतो दृष्टिविभिन्नैस्तैः कृतमत्याकुलन्त्विदम् । एको वेदश्चतुष्पादः संहृत्य तु पुनः पुनः । संक्षेपादायुषश्चैव व्यस्यते द्वापरेत्विह । वेदश्चैकश्चतुर्द्धा तु व्यस्यते द्वापरादिषु । ऋषिपुत्रैः पुनर्वेदा भिद्यन्ते दृष्टिविभ्रमैः । ते तु ब्राह्मणविन्यासैः स्वरक्रमविपर्ययैः । संहिता ऋग्यजुःसाम्नां संहृतास्तैर्महर्षिभिः । सामान्याद्वैकृताच्चैव दृष्टिभिन्नैः क्वचित् क्वचित् । ब्राह्मणं कल्पसूत्राणि भाष्यविद्यास्तथैव च । अन्ये तु प्रस्थितास्तान्वै केचित्तान् प्रत्यवस्थिताः । द्वापरेषु प्रवर्तन्ते भिन्नार्थैस्तैः स्वदर्शनैः । एकमाध्वर्यवं पूर्वमासीद्द्वैधन्तु तत् पुनः । सामान्यविपरीतार्थैः कृतं शास्त्राकुलन्त्विदम् । आध्वर्यवञ्च प्रस्थानैर्बहुधा व्याकुलीकृतम् । तथैवाथर्वणां साम्नां विकल्पैः स्वस्य संक्षयैः । व्याकुलो द्वापरेष्वर्थः क्रियते भिन्नदर्शनैः । द्वापरे सन्निवृत्ते ते वेदा नश्यन्ति वै कलौ । तेषां विपर्ययोत्पन्ना भवन्ति द्वापरे पुनः । अवृष्टिर्मरणं चैव तथैव व्याध्युपद्रवाः । वाङ्मनःकर्मभिर्दुःखैर्निर्वेदो जायते ततः । निर्वेदाज्जायते तेषां दुःखमोक्षविचारणा । विचारणायां वैराग्यं वैराग्याद्दोषदर्शनम् । दोषाणां दर्शनाच्चैव ज्ञानोत्पत्तिस्तु जायते । तेषां मायाविनां पूर्वं मर्त्ये स्वायम्भुवेऽन्तरे । उत्पत्स्यन्तीह शास्त्राणां द्वापरे परिपन्थिनः । आयुर्वेदविकल्पाश्च अङ्गानां ज्योतिषस्य च । अर्थशास्त्रविकल्पाश्च हेतुशास्त्रविकल्पनम् । प्रक्रिया कल्पसूत्राणां भाष्यविद्याविकल्पनम् । स्मृतिशास्त्रप्रभेदाश्च प्रस्थानानि पृथक् पृथक् । द्वापरेष्वभिवर्त्तन्ते मतिभेदास्तथा नृणाम् । मनसा कर्मणा वाचा कृच्छ्राद्वार्त्ता प्रसिध्यति । द्वापरे सर्वभूतानां कालः क्लेशपरः स्मृतः । लोभो धृतिर्वणिग्युद्धन्तत्त्वानामविनिश्चयः । वेदशास्त्रप्रणयनं वर्णानां सङ्करस्तथा । वर्णाऽऽश्रमपरिध्वंसः कामद्वेषौ तथैव च" ।

"कारिष्यते परिभवः कलिना नलस्य । तां द्वापरस्तु सूतनूमदुनोत् पुरस्तात् । भैमीनलोपयमनं पिशुनौ सहेते न द्वापरः किल कलिश्च युगे जगत्याम्" नैष०

द्वापराय पु० पाशकस्य द्व्यङ्कसंख्यान्वितं पार्श्वं द्वापरं तस्य अय उत्तानतया पतनम् । द्यूतभेदे द्व्यङ्कान्वितपार्श्वकपाशकस्योत्तानतया पतने अयशब्दे ३३४पृ० दृश्यम् ।

द्वामुष्यायण पु० द्व्यामुष्यायण+पृषो० । १द्वयोः पुत्रे द्व्यामुष्यायणशब्दे दृश्यम् २उद्दालके गौतमे मुनौ च शब्दार्थचि० ।

द्वार् स्त्री द्वारयति क्विब्वचीत्या० उणा० क्विप् । १गृहनिर्गमनस्थाने अमरः । २उपाये च "आद्यहेतुता तद्द्वारा" सां०सू० "मरुद्भ्य इति तु द्वारि" मनुः "विदश्य निम्बपत्राणि नियता द्वारि वेश्मनः" याज्ञ० "वि श्रयन्तामृतावृधो द्वारो देवीरसश्चतः" ऋ०१।१३।६ "यथाविवृतायां द्वारि द्वारा प्रपद्येत" शत०ब्रा०११।१।१२२द्वाःस्थ द्वाःस्थितः अमरः । उपाये ज्ञानद्वारा भवेन्मुक्तिः" ज्ञानशास्त्रम् ।

द्वार न० वृ-णिच् अच् । १गृहनिर्गमस्थाने । गृहभेदे द्वारभेदास्तत्फलभेदाश्च गृहशब्दे २६३७ पृ० उक्ताः "मनोनवद्वारनिषिद्धवृत्ति" कुमा० "उटजद्वाररोधिभिः" रघुः । ३मुखे च "भुजङ्गपिहितद्वारं पातालमधितिष्ठति" रघुः । ४शेषे अङ्गे च "सान्तःकरणा बुद्धिः सर्वं विषयमवगाहते यस्मात् । तस्मात् त्रिविधं करणं द्वारि द्वाराणि शेषाणि" सां०का० "द्वारि प्रधानं, शेषाणि करणानि बाह्येन्द्रियाणि तैरुपनीतं सर्वं विषयं समनोहङ्कारा बुद्धिर्यस्मादवगाहतेऽध्यवस्यति तस्माद् बाह्येन्द्रियाणि द्वाराणि द्वारवती च सान्तःकरणा बुद्धिरिति" त०कौ० । "तद् (व्याकरणम्) द्वारमपवर्गस्य वाङ्मलानां चिकित्सितम्" हरिः । [त्रिका० ।

द्वारक न० द्वारेण प्रशस्तेन कायति कै-क । द्वारकापुर्य्याम्

द्वारकण्टक पु०न० । द्वारस्य कण्टक इव । कपाटे त्रिका०

द्वारका स्त्री प्रशस्तेन द्वारेण कायते कै-क टाप् धातुस्थकपूर्वत्वात् न अत इत्त्वम् । द्वारवत्याम् पुर्य्यां द्वारवतीशब्दे दृश्यम् "पैतृकी तीर्थतुल्या सा किं तीर्थं द्वारका परम् । सर्वतीर्थपरा श्रेष्ठा द्वारका बहुपुण्यदा । यस्याः प्रवेशमात्रेण नराणां जन्मखण्डनम् । दानञ्च द्वारकायाञ्च श्राद्धञ्च देवपूजनम् । चतुर्गुणञ्च तीर्थानां गङ्गादीनाञ्च भूमिप !" ब्रह्मवै०श्रीकृष्णजन्मखण्डे ।

द्वारगोप पु०द्वारं गोपायति गुप-अण् । द्वारपाले

द्वारकेश पु० ६त० । वासुदेवे शब्दच० द्वारकानाथादयोऽप्यत्र

द्वारदातु द्वारं ददाति दा-तुन् । भूमीसहवृक्षे भावप्र०

द्वारप पु० द्वारं पाति पा-क । १द्वारपाले "स्वर्गस्य लोकस्य द्वारपाः" छा०उ०२विष्णौ पु० "विष्णुर्वै देवानां द्वारपः" इति श्रुतिः ।